

**Főszerkesztői gondolatok Sipos László: „Gyermekbűnök, közerkölcsök...”
c. előadásának írásos megjelenésének kapcsán**

A folyóiratunk, mint legtöbb hasonló tudományos publikációs fórum, általában a tudományterületek publikációs szokásjogainak megfelelő, olykor eléggé kötött „műfaji korlátoknak” megfeleltetett formátumú tanulmányokat, cikkeket közöl. Mi is ezt tettük az alapítás óta eltelt több mint öt év során. Most először kivételt teszünk és megjelentetünk egy olyan írásművet, melynek alapja egy konferencia előadás. Ha létezik „hangos folyóirat”, akkor miért ne lehetne „néma előadás” is? A közölni kívánt munka egy olyan előadás írásos formában átdolgozott ún. full-text változata, melyet nagy figyelmet érdemlőnek és elég jelentősnek tartunk ahhoz, hogy ebben a formában is olvasóink elé tárjuk. Azzá teszi már a vállaltan remiszscens címe is, a híres Jancsó filmre utalva, természetesen elsősorban a tartalma és nem utolsó sorban a szerző személye. Egy, a szakmáját mind a tudomány, mind pedig a mindennapi jogászai gyakorlat terén magas szinten gyakorló szakember megalapozott véleménye egy kis túlzással tabutémának nevezhető problémáról, mindig közérdeklődésre tarthat számot. Ezért is vállaljuk közlését, jóllehet nem „klasszikus” folyóirat műfaj a full-text. Nem is példa nélküli, hiszen előfordul időnként más orgánumban is. Egy kicsit színesíti is a műfaji palettánkat, melyet más módon is tervezünk megtenni a közeljövőben, az első „fél évtized” tapasztalataink felbátorodva. Mindazonáltal alapvetően meg kívánunk maradni az eredetileg vállalt feladatunknál és a klasszikus formáknál, de ha ismét találkozunk egy arra érdemes „szöveggel”, esetleg újra kivételt teszünk. A fentiek előrebocsátásával, fogadják jó szívvel Sipos László „néma előadását”.

Kiss János főszerkesztő

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Gyermekbűnök, közerkölcsök¹...

Dr. Sipos László

Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség

Abstract. Public opinion has awareness of children delinquency when strikingly serious crimes happens - I stated this in one of my studies 10 years ago. In this field the situation has changed lately, because recently criminal cases committed by childrens appears on the daily news. In most of these cases the victims are children, as well.

On the other hand, public interest focusing on childhood delinquency as a legal topic, because the new Hungarian Criminal Code lowered the age limit of the punishability with 2 years, when serious crimes - homicide, homicide under provocation, serious bodily harm, robbery and depredation - has been committed. In the consequence, criminals of these serious crimes are punishable, when they accomplished their age of 12. This new age limit in the hungarian jurisdiction is not an extrem in an international context. I have to note, that the law allows to apply just measures (reprehension, probation, reformative) against young offenders who are not reached the age of 14 in the moment of the crime,

I have to emphasise that reaching the age of 12 itself is not enough for punishability. It needs an other condition as well, which is the apprehension of anticipating the consequences of the criminal act.

¹ A Magyar Tudomány Napja alkalmából a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán szervezett tudományos konferencia társadalomtudományi szekciójában 2014. november 25. napján elhangzott előadás írásos anyaga. Az előadás absztraktja megjelent a Kar „Útközben” című kiadványában. (Nyíregyháza, 2014, 35. oldal)

We have to aware of many side affects, and difficulties of researching childhood delinquency. First of all, we have to take into consideration that higher latency exists among infant perpetrators than in other field. The victims rather drop the subject than reporting the crime if the fact of infancy turns out. Even the establishment of education handles these cases as a pedagogical problem (misbehaviour) than a crime to avoid bad reputation. Secondly, it is a serious question to evaluate penalising or depenalising certain behaviours, not mentioning the vagueness of the statistics in this field, as a consequence of this legal problem. Thirdly, it is very difficult to give a solid analyses about the tendency of children delinquency if we exclude the dynamic (evolution) of this topic and the demographical issues, as well (the number of children population has been dropped).

The characteristics of childhood delinquency - as I stated in my lecture - showing the responsibility of our society.

One of the most important element of lowering crime rates is handling and repressing childhood delinquency. It is very important as well to form the attitude of children towards the negative aspect of delinquency, to make them understand that being an adult is not equal with committing crimes and crimes always have the consequences. We have a strong responsibility in this field and still a lot to do.

Keywords: children criminals, new Hungarian Criminal Code, childhood delinquency, characteristics of childhood delinquency, victims

Gyermekbűnök, közkeresők² a címe előadásomnak, melyben a gyermekbűnözés megítélésével, az új büntető törvénykönyv által hozott változásokkal, a gyermekbűnözés kutatásának problémáival, végül annak jellegzetességeivel foglalkozom.

Az időkeretre tekintettel dióhéjban – dióhéjban? - mogyoróhéjban...

I.

A gyermekkorúakra vonatkozó kutatások egyik első – nem is elhanyagolható – problémája az, hogy ki is az a gyermek?

Okkal merül föl e kérdés, hiszen kétségtelenül más a gyermekvédelem, más a szociológia és más a büntetőjog, más a szabálysértési jog, de még a családjog gyermek fogalma is.

² Az előadás címe Jancsó Miklós (1921-2014) Magánbűnök és közkeresők film címének reminiscenciája.

A büntetőjog szerint gyermekkorú eleddig az volt, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét még nem töltötte be.³ Fiatalkorú pedig az volt, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.⁴

Ma azonban kissé bonyolultabb a helyzet...

II.

Az Országgyűlés 2012. június 25. napján fogadta el az új Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt⁵, mely 2013. július 1-jén lépett hatályba.⁶

Bár a kormány eredetileg nem így tervezte, képviselői indítvány nyomán⁷ bekerült a büntető törvénykönyvbe, hogy a kivételesen súlyos bűncselekmények esetében – ilyen

- az emberölés,
- a halált vagy életveszélyt okozó testi sértés,
- a rablás és
- a kifosztás –

a 12-14 év közötti elkövetők is büntethetők.⁸

³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 23.§-a szerint: „A gyermekkor - Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be”. A régi Btk. 2013. június 30-ig volt hatályban.

⁴ A régi Btk. 107. § (1) bekezdése szerint.

⁵ Az új Büntető törvénykönyv preambuluma szerint az Országgyűlés az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak, továbbá az ország függetlenségének, területi épségének, gazdaságának, valamint a nemzeti vagyonnak a védelme érdekében, Magyarország nemzetközi jogi és Európai Uniós kötelezettségeinek figyelembevételével, az állam kizárólag büntető hatalmának érvényesítése céljából alkotta az új Btk.-t, melynek hatályba lépésével a korábbi hatályát veszítette.

⁶ Az új Btk. 463. §-a szerint.

⁷ Pálmai Erika: Vitatott megoldások. (Heti Világgazdaság 2014/47, 17-19. oldal)

⁸ Az új Btk. 16.§-a szerint „nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a 14. életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160.§ (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés [161.§], a testi sértés [164.§ (8) bekezdés], a rablás [365.§ (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366.§ (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással”. A miniszteri indokolás szerint „napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már 14. életévüket megelőző életszakaszukban elérik a társadalom olyan különféle hatásai, amelyek-

Van azonban még egy fontos feltétel, az, hogy a szükséges belátási képességgel is rendelkezzenek.⁹

E kérdéskör vizsgálatára nagyobb figyelmet kell szentelnünk, hiszen a belátási képesség megítélése a gyakorlatban nem is mindig könnyű feladat.

Ennek metodikáját legplasztikusabban talán a nyomozás törvényességét felügyelő ügyészség szempontjai szerint járhatjuk körbe.

Az ügyészség a 12. életévét betöltött, de a 14. életévét még be nem töltött fiataikorú terheltek büntetőjogi belátási képességének megítélésékor a Legfőbb Ügyész Helyettes által 2013. július 31-én kiadott körlevél¹⁰ alapján jár el.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a belátási képesség vizsgálatára – az elmeállapotról vonatkozóan elvégzett – igazságügyi elmeorvos-szakértői vizsgálat eredményének ismeretében kerülhet sor. Ha ez megállapítja azt, hogy a 14. életévét be nem töltött fiataikorú beszámítási képessége kizárt, akkor e tekintetben a további vizsgálat már szükségtelen.

Rámutat a körlevél arra, hogy a beszámítási képesség korlátozottsága – önmagában! – a belátási képességet nem zárja ki, és annak vizsgálatát sem teszi mellőzhetővé. A beszámítási képességnek és a büntetőjogi belátási képességnek a vizsgálatára – a megalapozott gyanú közlését követően – haladéktalanul ki kell rendelni a szakértőt. E tárgyban egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt kell beszerezni, de indokolt lehet szakkonzulensként gyermekpszichiáter bevonása is.¹¹

től a korábbi időkben még védve voltak. A tizenkettő-tizennégy év közötti gyermekek körében is egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása tizenkét évre. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele”.

⁹ Az új Btk. 16.§ utolsó fordulata szerint. A bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges „belátás” vizsgálata kapcsán a szakértői véleménynek van meghatározó jelentősége, következésképpen ennek tisztázása végett elsősorban pszichológus szakértő igénybevétele lehet indokolt.

¹⁰ A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013.(VII.31.) LÜ h. körlevele a tizenkettő-ötödik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiataikorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről. (Ügyészségi Közlöny 2013/7, 183. oldal)

¹¹ A gyermek pszichiáter szakkonzulensként történő bevonása a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismertekre figyelemmel lehet indokolt.

A szakértői vizsgálat elvégzéséhez soron kívül be kell szerezni és a szakértő rendelkezésére kell bocsátani a terheltről készült környezetanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, továbbá az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat.

A körlevél nyomatékosan rámutat arra, hogy „a szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körütekintő értékelésével” – szükség esetén a terhelt ügyészi kihallgatását követően – lehet csak állást foglalni a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről, és annak alapján – az egyéb feltételek fennállása esetén – a vádemelésről, vagy a nyomozásnak büntethetőséget kizáró okból¹² történő megszüntetéséről.

III.

A szigorot a törvényalkotók a gyerekek felgyorsult biológiai fejlődésével és az egyre erőszakosabb „érdekérvényesítéssel”¹³ (magyarul az egyre erőszakosabb esetekkel) magyarázták.

A jogvédők szerint azonban adatokkal nem is indokolható a módosítás, a gyermekkorú elkövetők száma ugyanis évek óta csökken. Míg

- 2005-ben 3182,
- 2007-ben 2861,
- 2013-ban 1779

14 év alatti elkövetőt regisztráltak a hatóságok,¹⁴

Nemzetközi összehasonlításban ez a korhatár-módosítás nem tűnik kirívónak. (Egyébként a büntethetőségi korhatárban amúgy sincs egységes európai gyakorlat.¹⁵)

¹² Az új Btk. 15. § a/ pontja, valamint a 16. § alapján.

¹³ Az új Btk. 16.§-ához fűzött miniszteri indokolás szóhasználata szerint. (Lásd az előző lábjegyzetben idézve.)

¹⁴ Legfőbb Ügyészség statisztikai adatai szerint. (Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest, 2014.)

¹⁵ Lásd még: Lajtár István: A büntethetőség alsó életkori határa és annak változása. In: Hagyomány és érték, Károly Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013. 56-62. oldal.

Elgondolkodtató azonban, hogy

- Ausztriában, Németországban, Olaszországban 14 év,
- Dániában és Finnországban 15 év,
- Luxemburgban 18 év a korhatár.
- igaz Angliában és Walesben csak 10 év, ám szabadságvesztés ott is csak 15 éves kortól róható ki.¹⁶

Van azonban még egy érve a jogvédőknek, illetve a korhatár leszállítóknak: a büntethetővé tétel - amellet, hogy egy erős probléma-eltávolítás - egy sajátos stigmatizáció, is egyben. A közvélemény szerint ugyanis „aki bűncselekményt követ el, az bűnöző, erkölcstelen, elvetemült, velejéig romlott...”

Ezáltal a probléma is más dimenzióba kerül...

IV.

A gyermekkorú elkövetők szankcionálása kapcsán meg kell jegyeznünk, hogy azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés¹⁷ – például

- megrovás,
- próbára bocsátás,
- javítóintézeti nevelés

alkalmazható.¹⁸

A legfőbb ügyész beszámolója¹⁹ szerint tavaly²⁰ 19 tizenkettő és tizennégy év közötti gyereket hallgattak ki gyanúsítottként. Ezek közül az ügyek közül

¹⁶ Részletesebben lásd Sipos László: A gyermek és a bűn – Tanulmányok a gyermekvédelem, a gyermek, mint áldozat és a gyermekbűnözés témaköréből című kötetében. (Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012. 122-125. oldal)

¹⁷ Az új Btk. 16.§-ához fűzött miniszteri indokolás szerint a már felsorolt, súlyos „bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele”.

¹⁸ Az új Btk. 106.§ (2) bekezdése szerint „Fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető. Azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható”.

¹⁹ A Legfőbb Ügyész országgyűlési beszámolója. (Legfőbb Ügyészség Budapest, 2014.)

egyetlenegy indult életveszélyt okozó testi sértés miatt, a többi csoportosan elkövetett rablás miatt.

Jogerős ítélet eddig két 13 éves gyerek ügyében született, ők javítóintézetbe kerültek.²¹ (Emlékezhettek rá, hogy 2013-ban közel ezernyolcszáz volt a bűncselekményt elkövető gyermekkorúak száma...)

Ennyit a büntetőjogi keretekről...

Térjünk át a mindennapokra...

V.

„A közvélemény leginkább egy-egy súlyos bűncselekmény elkövetése kapcsán szembesül a gyermekbűnözéssel” - írtam ezt egy 10 évvel ezelőtti – meglehetősen sokat idézett²² - tanulmányomban.²³

A helyzet annyiban változott, hogy ma már szinte minden nap találkozhatunk gyermekkorúak által elkövetett bűncselekményekről szóló hírekkel, melyek sértettje az esetek többségében maga is gyermekkorú. Csak egy tegnapi újság-cím: „Iskolatársait rabolta ki a gyermekkorú...”

²⁰ Figyelemmel arra, hogy az előadás 2014. november 25. napján hangzott el, a „tavaly” kitétel a továbbiakban is 2013-at kell érteni.

²¹ Idézve a már hivatkozott HVG-tanulmányban.

²² Például Hegedűs Judit, Kőhalmi László, Lóránth Ida, Pallagi Anikó, stb. szakfolyóiratokban megjelent tanulmányaiban, egyetemi és főiskolai szakdolgozatokban, doktori disszertációkban. Szerepel tucatnyi tudományos és szakmai válogatásban, továbbá számos linkajánlóban. Tananyag több felsőoktatási intézményben, köztük a Nemzetvédelmi Egyetemen (mely 2012-től integrálódott a Nemzeti Közszolgálati Egyetembe, annak egyik karaként), a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, a Debreceni Egyetemen. Adatait és megállapításait felhasználta Nyíregyháza, drogstratégiájának kidolgozásához, míg a szerző e témában született újabb tanulmányának adatait az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, a „Gyermekkorú elkövetők reszocializációja” című modellprojekthez.

²³ Sipos László: A gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények alakulása és a gyermekbűnözés specifikumai (2004.), megjelent a Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Nyíregyháza Tudományos Közleményei III. kötetében (Nyíregyháza, 2005. 147-162. oldal), átdolgozott, kiegészített és aktualizált változata pedig „Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről” címmel az Ügyészek Lapja 2007/1. számában, az 5-21. oldalon.

VI.

A gyermekbűnözés kutatása kapcsán számos problémával²⁴ szembesülünk, melyek közül a legnagyobb az óriási látencia. A sértettek a legritkább esetben tesznek feljelentést a bűncselekményeket elkövetők ellen, ha tudják, vagy sejtik, hogy az gyermekkorú. Maguk az oktatási intézmények is ódzkodnak feljelentést tenni saját diákjaik ellen, tartva az iskola jó hírére esendő csorbától. Még az a jobbik eset, ha csak pedagógiai problémaként tekintenek a gyermekek által elkövetett deliktumokra...

Komoly kérdéseket vet fel a pönalizáció-depönalizáció,²⁵ továbbá a részben ebből is fakadó statisztikai bizonytalanságok sora.²⁶

E téren fogalmazott meg - egy tanulmányomból²⁷ pontatlanul idézve - vitatható álláspontot Pallagi Anikó²⁸, aki mint azt írja, a pönalizáció és depönalizáció hatásával nem tud egyetérteni, mert a vagyon elleni bűncselekmények esetében a bűncselekményi értékhatár emelése ellenére a bűnügyi statisztika „szinte stagnálást mutatott”, továbbá „amikor a bűncselekményi értékhatárt tízezerről húszezer forintra emelte a jogalkotó, a statisztika szintén nem változott ugrásszerűen.”²⁹

Pallagi Anikó állításával szemben azonban - hivatkozott tanulmányomban³⁰ - arra hívtam fel a figyelmet, hogy az esetleges tendenciák megállapításakor a pönalizáció-depönalizációs folyamatok sem hagyhatók figyelmen kívül. A Pallagi Anikó által hivatkozott megállapítás(ok) egyébként is a gyermekbűnözés kutatásának problémáiról szóló fejezetből³¹ valók, következésképpen kifejezetten a kutatásproblematika körében értékelhetők.

²⁴ Részletesebben kifejtve lásd a szerző „A gyermekbűnözés – és kutatásának problémái” című tanulmányában. (In: Tudományos Előadások. Egészségügyi Főiskolai Jegyzetek 7. Nyíregyháza, 2006. 5-15. oldal).

²⁵ A pönalizáció-depönalizáció problémája részletesen kifejtve a szerző „Megjegyzések a büntethető gyermekkorúak kapcsán” című tanulmányában. (Pro Futuro 2014/2. 140-144. oldal.)

²⁶ Kifejtve a szerző „A gyermekbűnözés – és kutatásának problémái” című tanulmányában. (In: Tudományos Előadások. Egészségügyi Főiskolai Jegyzetek 7. Nyíregyháza, 2006. 7-9. oldal)

²⁷ Pallagi Anikó: Büntethető gyermekkorúak. (Pro Futuro 2014/1, 97-111. oldal)

²⁸ Pallagi Anikó: i. m. 105. oldal.

²⁹ Pallagi Anikó: i. m. 105. oldal.

³⁰ Sipos László: Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről. (Ügyészek Lapja 2007/1, 5-21. oldal.)

³¹ Sipos László: i. m. 6-7. oldal.

Aláhúzom azonban most is azt, hogy az értékhatár-változás csak egy, a depónalizáció lehetséges eszközeiből. Megjegyzem azonban, hogy abból is érdekes következtetést lehet levonni, ha a bűncselekményi értékhatár 20.000 Ft-ról 50.000 Ft-ra emelkedik, ám a vagyon elleni bűncselekményeket elkövető gyermekkorúak száma „nem változik ugrásszerűen”. Joggal merülhet föl a kérdés: ha nem ugrott volna két és félszeresére ez az értékhatár, és nem került volna át megannyi vagyon elleni cselekmény a szabálysértések közé, mennyi lett volna a bűncselekményt elkövető gyermekkorúak száma?

Külön problémaként mutattam rá hivatkozott tanulmányomban arra, hogy „a pónalizáció-depónalizáció kapcsán további gondot jelent, hogy e változások a legkritikább esetben lépnek január 1-jével hatályba...”³² Sőt, szinte soha, a változások a legutóbbi öt alkalommal szeptember 1-jén, május 15-én, március 1-jén, június 1-jén illetve április 15-én léptek hatályba.³³

Az a klasszikus kérdés, hogy hogyan alakul(t) a gyermekbűnözés, még csak hozzávetőlegesen sem válaszolható meg a dinamika kérdéseinek és a demográfiai változások (adott esetben a gyermekkorú népesség csökkenésének³⁴) elemzése nélkül.

A gyermekkorúak bűnözésének elemzésénél messzemenően szem előtt kell tartani e korcsoport demográfiai változásait is. Ahogy a hivatkozott dolgozatomban rámutattam erre „a gyermekkorú lakónépesség - az elmúlt évtizedben - ötévente hét százalékkal csökkent. A csökkenés a közbeeső években is folyamatos volt. Ennek fényében a gyermekkorú bűnelkövetők számának „mérséklődése” már korántsem olyan nagy eredmény...”³⁵

VII.

³² Sipos László: i. m. 7. oldal.

³³ Megjegyzéseimet és ellenérveimet - angol nyelvű absztrakttal – közölte a Pro Futuro következő száma, „Megjegyzések a büntethető gyermekkorúak kapcsán” címmel. (Pro Futuro 2014/2, 140-143. oldal.)

³⁴ Részleteiben elemezve lásd a szerző „A gyermekbűnözés – és kutatásának problémái” című tanulmányát. (In: Tudományos Előadások. Egészségügyi Főiskolai Jegyzetek 7. Nyíregyháza, 2006. 5-15. oldal)

³⁵ Sipos László: i. m. 7. oldal.

A gyermekbűnözés sajátosságait „A gyermek és a bűn” c. könyvben³⁶ elemeztém részletesen...

Most csak arra a tévhitre szeretnék rámutatni, hogy a gyermekkorú bűnelkövetők csonka családból valók, vagy állami nevelésbe vettek. Ez koránt sincs így!³⁷
A gyermekbűnözés legjellemzőbb sajátossága az, hogy csoportosan követik el! Ez különösen elgondolkodtató!

A gyermekbűnözés sajátosságait vizsgálva húzhatjuk igazán alá a társadalom, a szűkebb és a tágabb környezet, az iskola és a média felelősségét.³⁸

VIII.

A gyermekbűnözéssel kapcsolatban egy újabb súlyos problémával kell szembe-szűlnünk.³⁹ Az elmúlt negyedszázadban lehettünk – igencsak szomorú – tanúi annak, hogy Magyarországon megjelent és egyre nagyobb teret nyert a kábító-szer, büntetőjogi értelemben a „visszaélés kábítószerrel” bűncselekménye. Ennek első részletes kriminológiai vizsgálatára a kétezres évek első évtizedében került sor.

Hazánkban huszonöt évvel ezelőtt még csak 12 kábítószerrel (avagy kábító hatá-sú anyaggal) elkövetett visszaélésre derült fény. Tavaly ez a mutató már csak-nem elérte hatezet.⁴⁰

A felnőtt korúak esetében az elmúlt húsz évet külön vizsgálat tárgyává téve megál-lapíthatjuk, hogy két évtized alatt a kábítószerrel elkövetett visszaélésszerű bűn-

³⁶ Sipos László: A gyermek és a bűn – Tanulmányok a gyermekvédelem, a gyermek mint áldozat, és a gyermekbűnözés témaköréből. (Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012.)

³⁷ Részletesen kifejtve lásd Sipos László: A gyermek és a bűn – Tanulmányok a gyer-mekvédelem, a gyermek mint áldozat, és a gyermekbűnözés témaköréből (55-95. oldal).

³⁸ Ezekre vonatkozóan külön kutatásaink indultak...

³⁹ A VIII. fejezet – bár az abban felvázolt és elemzett probléma a Magyar Tudomány Napján megtartott előadásban is jelzett volt –, voltaképpen az Emberi Erőforrások Mi-nisztériuma és a Van Esély Közhasznú Egyesület „Segíts, hogy segíthessünk” címet viselő, 2015. február 17. napján, Kisvárdán megtartott szakmai konferenciáján elhang-zott előadás témánk szempontjából releváns részletének írásos változata. Beillesztését a probléma súlyossága, a gyermekbűnözés és a drogfogyasztás kutatásának időszerűsége, továbbá a legfrissebb kutatási eredmények közzétételének lehetősége indokolta.

⁴⁰ A Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának a drogbűnözés-kutatás lefolytatásá-hoz megküldött adatsora szerint.

cselekmények száma tizenkétszeresére nőtt. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az elkövetett kábítószerrel visszaélések száma az elmúlt húsz évben negyvenszeresére nőtt. Tavaly már 182 ilyen jellegű bűncselekményre derült fény.⁴¹

Meg kell jegyeznünk, hogy 2013. július 1-jén lépett hatályba az új Btk., mely a korábbi visszaélés kábítószerrel bűncselekmény⁴² helyett – a korábbi szabályozásnál lényegesen differenciáltabban – e körben már hét bűncselekmény törvényi tényállását határozza meg. Ezek a kábítószer-kereskedelem⁴³, a kábítószer birtoklása⁴⁴, a kóros szenvedélykeltés⁴⁵, a kábítószer készítésének elősegítése⁴⁶, a kábítószer-prekurzorral való visszaélés⁴⁷, az új pszichoaktív anyaggal visszaélés⁴⁸, valamint a teljesítményfokozó szerrel visszaélés⁴⁹.

A fiatalkorúak által elkövetett visszaélés kábítószerrel bűncselekmények száma még drasztikusabban nőtt. Az elmúlt években már öt-hatszáz fiatalkorú ellen indult eljárás ilyen bűncselekmény miatt.

Ezek a növekedésmutatók még akkor is sokkolóak, ha figyelembe vesszük, hogy az elmúlt években több ízben is szigorodott e cselekmények büntetőjogi megítélése.⁵⁰

Szerencsére azonban megyénk továbbra sem tartozik a kábítószer fogyasztással kapcsolatosan legfertőzöttebb megyék közé, bizonyítja ezt az is, hogy tavaly a megyében elkövetett összesen 182 ilyen jellegű bűncselekmény az országos adatnak mindössze 3,5 %-a.

1997-től beszélhetünk a kábítószerrel való visszaélés kapcsán a gyermekbűnözés megjelenéséről. Azidáig – így sem 1995-ben sem 1996-ban – 14 éven aluli által elkövetett kábítószeres bűncselekményre nem derült fény. Az első három esetet 1997-ben regisztrálták. Az elmúlt hat évben azonban összesen már 65 gyermekkorú követett el ilyen bűncselekményt. 2009-ben még csak négy, 2014-ben

⁴¹ A Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának adatai szerint.

⁴² Régi Btk. 282. §, továbbá 282/A.-/C. §.

⁴³ Új Btk. 176-177. §.

⁴⁴ Új Btk. 178-180. §.

⁴⁵ Új Btk. 181. §.

⁴⁶ Új Btk. 182. §.

⁴⁷ Új Btk. 183. §.

⁴⁸ Új Btk. 184. §.

⁴⁹ Új Btk. 185. §.

⁵⁰ Lásd részletesebben Ritter Ildikó: A Büntető Törvénykönyv visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállására vonatkozó hatásvizsgálata (OKRI, 2002.).

azonban már tizennégy.⁵¹

Igencsak örvedetes, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében gyermekkorú által elkövetett kábítószerrel való visszaélésre alig-alig volt példa. 2009-ben három, 2010-ben egy, 2012-ben pedig két gyermekkorú ügyében indult eljárás.⁵²

Természetesen azt nem állíthatjuk, hogy ilyen cselekményeket gyermekkorúak nem követtek el, de ilyen esetekről a nyomozóhatóság nem szerzett tudomást. (Összehasonlító adatok hiányában azonban még az esetleges látencia becslésére sem vállalkozhatunk.)

IX.

A bűnözés általános visszaszorítására irányuló törekvések egyik, ha nem a legfontosabb eleme a gyermek- és fiatalkorúak bűnözésének csökkentése, e populációnak a bűnelkövetéssel, a bűncselekmények megítélésével kapcsolatos attitűdjének társadalmilag kívánt irányba történő alakítása.

Az, hogy egyetlen közösségben se lehessen a vagányság, illetve a „felnőttég” kritériuma a bűncselekmények elkövetése, természetesen a „megúszásra” játszva.

Az ez iránti felelősségünk, az ez iránti teendőink igen széleskörűek...

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket!

⁵¹ 2009-2014 években, a Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának adatsora szerint.

⁵² 2011-ben, illetőleg 2013-ban és 2014-ben egyetlen esetben sem. (A Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának adatsora szerint.)

Felhasznált források és a hivatkozott irodalom:

1. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény.
2. Az új Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.
3. Az új Büntető törvénykönyv miniszteri indokolása.
4. Belovics Ervin (2013): A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII.31.) LÜh körlevele a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről. *Ügyészségi Közlöny* 2013/7: 183.
5. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar (2014): „Útközben” Absztraktok A Magyar Tudomány Ünnepe Tudományos Konferencia, Nyíregyháza 2014. Nyíregyháza, Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar.
6. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM) (2009): Gyermekkorú elkövetők reszocializációja c. modellprojekt. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium.
7. Lajtár István (2013): A büntethetőség alsó életkori határa és annak változása. In: *Hagyomány és érték. Állam- és jogtudományi tanulmányok a Károly Gáspár Református Egyetem fennállásának 20. évfordulójára.* Károly Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013.
8. Legfőbb Ügyészség (2014): A Legfőbb Ügyészség statisztikai tájékoztatója. Budapest, 2014.
9. Legfőbb Ügyészség (2014): A Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának a drogbűnözés kutatásához összeállított adatsora. Budapest, 2014.
10. Pallagi Anikó (2014): Büntethető gyermekkorúak. *Pro Futuro*, 2014/1: 97-111.
11. Pálmai Erika (2014): Vitatott megoldások. *Heti Világgazdaság*, 2014/47: 17-19.
12. Polt Péter (2014): A Legfőbb Ügyész országgyűlési beszámolója. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2014.
13. Ritter Ildikó (2002): A Büntető Törvénykönyv visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállására vonatkozó hatásvizsgálat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2002.
14. Sárosi László (2005): A gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények alakulása és a gyermekbűnözés specifikumai. In: [szerk.] Fábrián Gergely, A Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Nyíregyháza Tudományos Közleményei III. Nyíregyháza, Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar. 147-162.
15. Sárosi László (2006): A gyermekbűnözés – és kutatásának problémái. In: [szerk.] Jóna György, Tudományos Előadások. Egészségügyi Főiskolai

- Jegyzetek 7. Nyíregyháza, Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar. 5-15.
16. Sipos László (2007): Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről. *Ügyészek Lapja*, 2007/1: 5-21.
 17. Sipos László (2012): A gyermek és a bűn – Tanulmányok a gyermekvédelem, a gyermek mint áldozat, és a gyermekbűnözés témaköréből. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó
 18. Sipos László (2014): Megjegyzések a büntethető gyermekkorúak kapcsán. *Pro Futuro*, 2014/2: 140-144.
 19. Víg József (1993): *Fejezetek a szakkriminológia köréből*. Budapest, 1993.

Dr. Sipos László PhD jogász, megyei főügyész-helyettes, 2003-tól – kapcsolt közalkalmazotti jogviszony keretében - a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának docense, 2009-től a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának tagja. Tizenöt jogi szakkönyv és kari jegyzet, továbbá több mint 70 tanulmány szerzője. Az MTA adattára szerint kutatási területe a gyermekvédelem és a gyermekbűnözés, valamint a civil szféra fejlődése. (www.siposlaszlo.hu)